

Duurzaam bankieren in de praktijk

Duurzaamheid en bankieren zijn termen, die steeds meer vanzelfsprekend aan elkaar gekoppeld worden. Een brede groep banken voert inmiddels een scala aan duurzame producten. Dit themabericht biedt een concurrentieanalyse van de activiteiten van internationale banken naar duurzaam bankieren.

Duurzaamheid en bankieren

Een duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling welke tegemoet komt aan de behoeften van de huidige generaties zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te kunnen voorzien te schaden. Het streven naar duurzaamheid brengt kansen en bedreigingen voor bedrijven met zich mee, zoals een toename in de vraag naar duurzame producten of scherpere milieu-eisen van de overheid. Banken zullen nadrukkelijk rekening dienen te houden met duurzaamheid in hun investeringsbeslissingen. Immers, het voortbestaan van een bedrijf kan afhankelijk zijn van de beschikbaarheid van bepaalde grondstoffen, de productvraag van consumenten welke in toenemende mate hun aankoopbeslissingen naar duurzaamheid richten en de mogelijkheden om te voldoen aan steeds stringenter milieu-eisen van de overheid.

Het bankwezen heeft veel langzamer op dergelijke uitdagingen gereageerd dan andere sectoren. De trage reactie van banken hangt samen met het idee dat de financiële sector een relatief schone bedrijfstak is en met de perceptie, dat aandacht voor milieuvraagstukken een inmenging zou kunnen betekenen in de activiteiten van relaties. Onderzoek uit 1990 toonde weinig interesse van financiers voor de milieu-aspecten van hun relaties. De interesse van banken voor duurzame ontwikkeling heeft zich in de jaren negentig echter in een versneld tempo ontwikkeld. Er bestaat een groeiend bewustzijn dat duurzame ontwikkeling voor banken risico's (zoals bodemsanering bij een klant) en kansen (zoals speciale beleggingsproducten) met zich meebrengt.

Een classificatie van duurzaam bankieren

Om de activiteiten van banken aangaande duurzaamheid te doorgronden kunnen vier fasen of houdingen onderscheiden worden. De eerste fase is *defensief bankieren*. In deze fase heeft een bank geen interesse in milieu of tracht zij elke overheidsmaatregel ten aanzien van milieu en duurzame ontwikkeling tegen te houden, omdat het directe of indirecte eigenbelang geschaad

dreigt te worden. Zorg voor het milieu leidt in deze visie slechts tot kosten, terwijl er zeker geen geld aan te verdienen valt. De tweede fase, die van *preventief bankieren*, onderscheidt zich van de vorige fase, doordat potentiële kostenbesparingen wel worden gezien. In deze fase zullen de potentiële opbrengsten, risico's en kosten die aan dergelijke 'milieurandvoorwaarden' zijn verbonden, in het alledaagse bancaire bedrijf geïntegreerd worden. Preventieve banken kijken uitsluitend naar de interne processen, zoals interne milieuzorg en kredietrisicosystemen. In de derde fase, *offensief bankieren*, beschouwen banken naast hun interne ook hun externe activiteiten. Men ziet nieuwe marktmogelijkheden liggen, zowel op het vlak van specifieke producten als met betrekking tot nieuwe markten, zoals de snelgroeiende markt voor milieutechnologie. Voorbeelden zijn de ontwikkeling van duurzame beleggingsfondsen en de financiering van duurzame energie.

Bij *duurzaam bankieren*, de vierde fase, worden win-win oplossingen omarmd, maar heeft de bank als beleid om ook investeringen met een hoger risicoprofiel, een lagere opbrengst en langere terugverdientijden te doen, bijvoorbeeld in zonne-energie in rurale gebieden in ontwikkelingslanden. Daarnaast zullen geen investeringen plaatsvinden die niet duurzaam zijn. De bank ziet dit als haar missie of zij ziet dit als de weg die op de lange termijn de meeste aandeelhouderswaarde oplevert. Zij zoekt niet naar de hoogste financiële opbrengst, maar naar de hoogste *duurzame* opbrengst, terwijl de continuïteit van het bedrijf op lange termijn gewaarborgd blijft.

34 internationale banken onder de loep

In studies over duurzaamheid en bankieren worden veelal dezelfde banken genoemd als voorbeelden, zoals de Triodos Bank, de Co-Operative Bank, UBS, ING, Deutsche Bank (DB) en Bank of America. Dit zijn banken die zichtbaar actief zijn waarover ook de meeste informatie voorhanden is. Een beperking van deze casuïstiek is dat niet duidelijk is in welke mate milieuzorg sectorbreed is doorgedrongen. Om deze leemte te vullen is een onderzoek uitgevoerd naar een (met betrekking tot milieuzorg) aselechte groep banken. Aangezien de directe en indirecte milieudruk van banken vooral met de omvang van de activiteiten samenhangt, is de positie van een bank op de wereldranglijst gemeten

naar totale activa als uitgangspunt voor de steekproef genomen. Er wordt kortom niet uitsluitend naar de bekende koplopers gekeken. In totaal zijn 34 banken geselecteerd, afkomstig uit 15 landen en met een minimum balanstotaal van 100 miljard Euro (eind-1999¹). Voor elk land zijn de top-banken geselecteerd; per land maximaal drie. De namen van de banken staan vermeld in tabel 1.

Als belangrijkste en meest toegankelijke bron voor de stappen van elke bank richting duurzaamheid is het meest recente milieuverslag genomen. Indien een afzonderlijk milieuverslag niet bestond, is uitgeweken naar het meest recente sociaal jaarverslag (ofwel 'community report') en in derde instantie naar het meest recente financiële jaarverslag (meest recent tot en met januari 2001). De rapporten beslaan daarmee de periode 1998-2000. Bij de analyses zijn voor iedere bank de volgende activiteiten onder de loep genomen (verdeeld in vijf groepen, G)²:

- G1: Milieuverklaringen, gedragscodes, milieuverslagen en internationale standaarden voor milieumanagement;
- G2: Transparantie over interne en externe milieugegevens (kwantitatief en/of kwalitatief);
- G2: Interne en externe doelen voor de nabije toekomst; milieubeleid;
- G3: Milieurisico analyses, sector uitsluitingen en gebruik van Wereldbank of OESO-richtlijnen;
- G4: Beleggingsproducten, leningen, leases, spaarrekeningen, credit cards en verzekeringsproducten met een milieu-inslag;
- G4: Microkredieten, 'debt-for-nature-swaps', klimaatproducten en milieu-advies diensten.
- G5: 'Community building', sponsoring en interne sociaal-economische doelen of activiteiten.

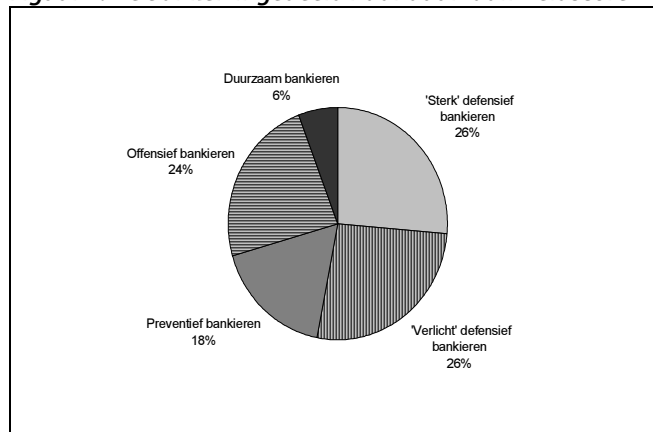
¹ Er is gekozen voor het jaar 1999 (jaareinde), omdat voor dit verslagleggingjaar van alle banken financiële, milieu- of sociale jaarverslagen beschikbaar waren ten tijde van het onderzoek (februari 2001). Dataverzameling heeft eind 2000/begin 2001 plaatsgevonden.

² De indeling in groepen en de gehanteerde gewichten (zie hierna) zijn mede vastgesteld op basis van andere empirische onderzoeken naar de activiteiten van banken ten aanzien van duurzaamheid (zie ook de referentie in noot 4). Sociaal-maatschappelijke activiteiten (groep 5) hebben een gewicht van 10% gekregen, aangezien in het onderzoek de nadruk is gelegd op de milieudimensie van duurzaamheid. Bovendien zijn de meeste banken over de sociale dimensie van duurzaamheid nog mindert transparant.

Huidige duurzaamheidstatus bancaire sector

Al deze groepen zijn vervolgens geïntegreerd in een integrale duurzaamheidsscore. Dat wil zeggen dat met de scores van individuele banken op bovengenoemde facetten één eindscore kan worden berekend, waarop de banken kunnen worden geschaald in defensief, preventief, offensief of duurzaam bankieren. De resultaten voor de gehele groep banken wordt weergegeven in figuur 1.

Figuur 1: De banken ingedeeld naar duurzaamheidsscore

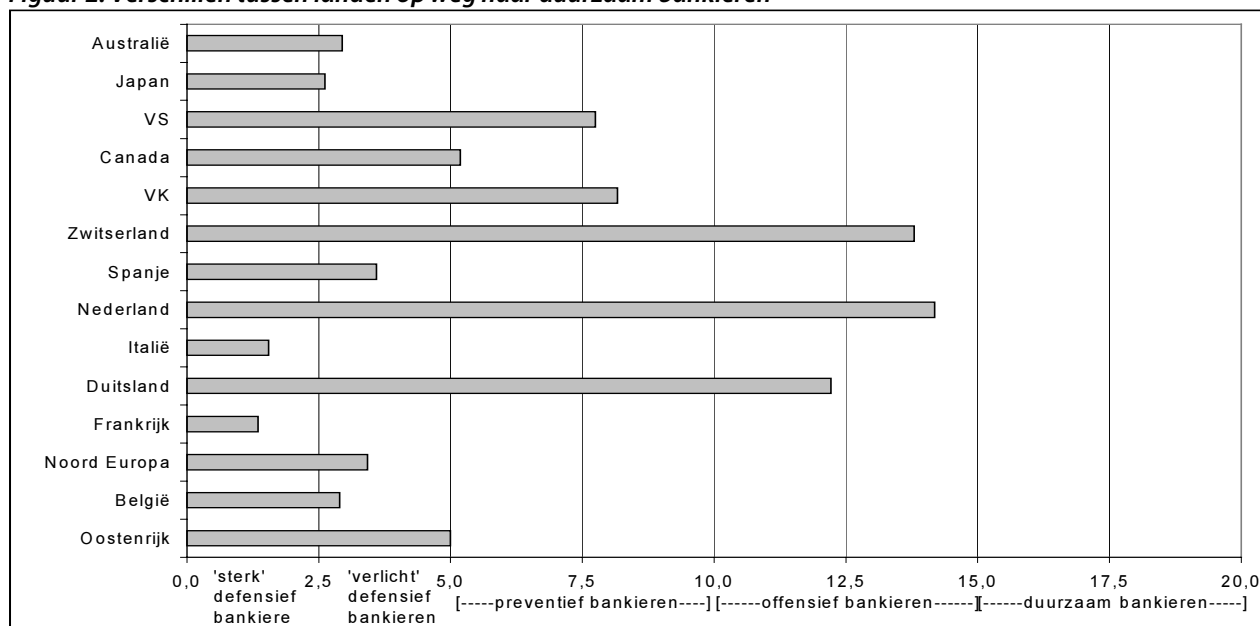

Het totaalbeeld laat zien dat er een groep van tien koplopers bestaat (30%) die zeer pro-actief zijn. Daarnaast bestaat er een groep met zes volgers (18%) en een groep met achttien achterblijver (52%). De meerderheid van de banken neemt dus nog altijd een defensieve houding ten aanzien van milieu aan. Binnen deze groep bestaan aanzienlijke verschillen en daarom worden twee subgroepen onderscheiden (ieder 26%): 'sterk' defensief en 'verlicht' defensief. Bij de verlicht defensief bankierende banken kunnen tendensen, zoals eerste stappen naar kostenbesparende interne milieuzorgmaatregelen, worden gevonden die wijzen op een beweging naar een meer preventieve benadering.

Regionaal bestaan er belangrijke verschillen. De gemiddelde score voor Japan en Australië (getiteld Oceanië) is defensief en in Noord-Amerika en Europa preventief. Figuur 2 geeft een beeld van de verschillen tussen landen ten aanzien van duurzaam bankieren. Hieruit blijkt, dat alle koplopers uit Europa komen³. Duurzaamheid en milieu staat in Europa kennelijk relatief het hoogst op de beleidsagenda. Culturele en

³ De schalen staan vermeld op de horizontale as in figuur 2. De integraalscore is bepaald door gewichten toe te kennen aan bovengenoemde groepen van activiteiten: G1=10%; G2=25%; G3=15%; G4=40%; G5=10%. Finland en Zweden zijn in figuur 2 geaggregeerd tot Noord-Europa.

Figuur 2: Verschillen tussen landen op weg naar duurzaam bankieren

wettelijke verschillen en verschillen in marktkrachten kunnen hier een verklaring bieden. Deze factoren geven ook indicaties voor de uiteenlopende scores binnen Europa. Een culturele factor is het grotere gewicht dat in Europa aan milieu wordt geschonken; in het bijzonder in Noordwest-Europa. In Noord-Amerika en Oceanië ligt de nadruk juist op 'community involvement'. In Noord-Amerika (en in beperktere mate in Oceanië) heeft milieuzorg veeleer iets met liefdadigheid te maken dan met strikt zakelijke of bedrijfsideologische drijfveren, zoals dat in Europa het geval is. Dit is vooral zichtbaar bij sociale activiteiten, maar ook in haar producten scoren Noord-Amerikaanse banken alleen beter voor die producten waar een element van liefdadigheid in zit (zoals credit cards). Verder is de rol van de overheid op het sociale vlak in continentaal Europa van oudsher groter en zijn de sociale verschillen kleiner dan in Angelsaksische landen. Sociale vraagstukken en maatschappelijk verantwoord ondernemen hebben daarom bij Angelsaksische banken een hogere prioriteit⁴. Bovendien maken Europese overheden vaker gebruik van marktinstrumenten die banken prikkelen om op milieu gerichte financiële producten te ontwikkelen. Nederland is hier het leidende voorbeeld.

Banken in Nederland, Duitsland en Zwitserland zijn de koplopers in Europa (gemiddeld een offensieve score).

⁴ Indien de sleutel ten gunste van sociale activiteiten wordt veranderd tot G5=30%;G4=30%;G3=20%;G2=10%, behoren het VK en de VS ook tot de kopgroep. Ook België, Japan en Australië maken een stap vooruit; voor de anderen verandert er niet veel. Deze vijf landen scoren dus relatief hoog op sociale aspecten ten opzichte van milieuzorg.

Dit zijn ook de landen waar het maatschappelijke milieubewustzijn relatief hoog is. Dit in tegenstelling tot Zuid-Europese landen, waar de banken vervolgens ook minder scores (Italië en Frankrijk). Opvallend is hierbij de relatief goede score van Spanje, ten op zichte van bijvoorbeeld België. De score voor Noord-Europa was (gezien het hoge maatschappelijke milieubewustzijn in deze landen) onverwacht laag, waarvoor geen verklaring is gevonden. De banken in de VS, Canada, het VK en Oostenrijk scoren gemiddeld preventief, de drie genoemde koplopers gemiddeld offensief en alle overige landen scoren gemiddeld defensief.

Tabel 1 geeft de totaalscores van elk van de onderzochte banken weer⁵. De achterliggende redenen dat de Zwitserse, Duitse en Nederlandse banken goed scoren tonen overeenkomsten. Zo publiceren alle geselecteerde banken in deze landen een milieuverslag, hebben ze een formeel milieubeleid, een milieurisicosysteem en bieden ze financiële producten met een milieu-inslag aan. Tussen de producten die deze banken aanbieden bestaan echter opvallende verschillen. Al deze banken zijn actief op het terrein van duurzame beleggingsfondsen en het aanbieden van milieu-adviesdiensten aan klanten. Nederlandse banken bieden milieuverzekeringen en milieulease constructies aan; dit komt in de andere twee landen niet

⁵ Een kanttekening bij de rangorde in de tabel is, dat uitsluitend is gekeken naar wat door banken gerapporteerd over duurzaamheid wordt. Er is niet gekeken naar de kwaliteit en/of volledigheid hiervan. Zie M.H.A. Jeucken (2001), *Sustainable Finance and Banking, The Financial Sector and the Future of Our Planet*, Earthscan Publications, Londen (te verschijnen).

Tabel 1: Integrale duurzaamheidsscores individuele banken, 1998-2000

Defensief bankieren	Totaalscore	Preventief-duurzaam bankieren	Totaalscore
SanPaolo IMI (Italië)	0.0	Bank Austria (Oostenrijk)	5.0
BNP Paribas (Frankrijk)	0.6	BBVA (Spanje)	5.1
Bank of Tokyo-Mitsubishi (Japan)	0.9	HSBC Holdings (VK)	5.4
Société Générale (Frankrijk)	1.4	Barclays Bank (VK)	8.0
Banca Intesa (Italië)	1.7	Dresdner Bank (Duitsland)	8.0
Bank of Montreal (Canada)	1.9	Citigroup (VS)	9.4
Crédit Agricole (Frankrijk)	2.1	Royal Bank of Canada (Canada)	10.1
BSCH (Spanje)	2.2	NatWest (VK)	11.2
Chase Manhattan (VS)	2.3	ABN AMRO (Nederland)	11.3
Fortis Bank (België)	2.8	Bank of America (VS)	11.6
UniCredito Italiano (Italië)	3.0	HypoVereinsbank (Duitsland)	11.8
National Australia Bank (Australië)	3.0	ING Groep (Nederland)	13.4
Fuji Bank (Japan)	3.0	Crédit Suisse Group (Zwitserland)	13.6
KBC Bank (België)	3.1	UBS (Zwitserland)	14.1
Svenska Handelsbanken (Zweden)	3.1	Deutsche Bank (Duitsland)	17.0
CIBC (Canada)	3.6	Rabobank Groep (Nederland)	17.9
MeritaNordbanken (Finland)	3.8		
Sumitomo (Japan)	4.0	MAXIMUM	20.0

voor (met uitzondering van DB voor lease en Credit Suisse voor verzekering; DB distribueert een milieuverzekering van een andere financiële instelling). Zwitserse banken bieden geen milieuleningen aan (veelal in de vorm van lagere tarieven voor bedrijven voor milieu-investeringen), terwijl twee Duitse en twee Nederlandse banken dat wel doen (DB, Hypo, ING, Rabobank). Beide Zwitserse banken, twee Nederlandse banken (ING en Rabobank) en DB lonken naar de opkomende en potentieel zeer aanzienlijke markt voor financiële producten die samenhangen met klimaatbeleid. Door het verhandelbaar maken van vervuiling (CO₂-gassen) tussen landen en bedrijven zal een markt ontstaan die geschat wordt op 50 miljard dollar per jaar. Verder zijn DB, UBS en Rabobank met venture capital actief op de markt voor innovatieve milieuprojecten. Tenslotte hebben de drie Duitse en twee Zwitserse banken een certificaat voor hun interne milieuzorgsysteem. De Nederlandse banken lopen hier duidelijk achter en hebben de reductie van de interne milieudruk nog minder systematisch georganiseerd.

DB en de Rabobank scoren uiteindelijk het hoogst omdat ze op het vlak van financiële producten voor milieu praktisch ieder geïdentificeerd product aanbieden, terwijl zij op andere velden (zoals milieurisico's, interne milieuzorg en communicatie) zeker niet achterlopen bij andere banken; de Rabobank biedt alle producten aan, behalve debt-for-nature swaps en DB biedt alles aan behalve een spaarproduct met een milieu-inslag. Overigens zijn de in figuur 2 genoemde scores een

gemiddelde. Individuele banken uit landen die niet tot de kopgroep behoren kunnen uiteraard beter scoren dan de individuele banken uit de koplanden (zie tabel 1). Zo scoren Citigroup, Bank of America en Royal Bank of Canada het maximale aantal punten op sociale aspecten (in tegenstelling tot de kopgroep qua landen) en bieden zij een credit card met milieu-inslag, wat geen enkele van de Duitse, Zwitserse of Nederlandse banken doet.

Tot slot

Vooral grote en/of zeer internationaal opererende banken zullen in de media en door non-gouvernementele organisaties kritisch worden gevolgd ten aanzien van hun rol en bijdrage aan duurzaamheid. Om die reden is gekeken naar een verband tussen schaalgrootte (in activa), de mate van internationalisering en de fase van duurzaam bankieren. Voor deze beide facetten is een significante positieve correlatie met de fase van duurzaam bankieren; dat wil zeggen des te groter en des te meer internationaal, des te hoger de integrale duurzaamheidsscore. Een uitzondering zijn de banken die 'sterk' defensief zijn georiënteerd. Opvallend is dat de gemiddelde schaalgrootte en de mate van internationalisering van de banken in deze groep groter is dan van de groep die 'verlicht' defensief bankiert. Juist de grote en internationaal opererende achterblijvers kennen een toenemend risico om reputatieschade op te lopen.

augustus 2001

Marcel Jeucken (030-2162685)

M.H.A.Jeucken@rn.rabobank.nl